

ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

-обавезна садржина- свака рубрика мора бити попуњена

(сви подаци уписују се у одговарајућу рубрику, а назив и место рубрике не могу се мењати или изоставити)

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију Дана 26. јуна 2019. године на 12 седници, Наставно-научно веће Природно-математичког факултета Универзитета у Новом Саду, именовало је Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње Марије Цимбаљевић, под насловом „Могућности примене концепта паметног туризма за унапређење туристичке понуде Србије“.</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>1. др Вања Павлуковић, ванредни професор, ужа научна област: Туризам, 01.07.2016. године, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Универзитет у Новом Саду, <i>председница</i>;</p> <p>2. др Угљеша Станков, ванредни професор, ужа научна област: Туризам, 07.03.2016. године, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Универзитет у Новом Саду, <i>ментор</i>;</p> <p>3. др Мирослав Вујичић, доцент, ужа научна област: Туризам, 01.10.2015. године, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Универзитет у Новом Саду, <i>члан</i>;</p> <p>4. др Сања Ковачић, доцент, ужа научна област: Туризам, 01.04.2017. године, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Универзитет у Новом Саду, <i>члан</i>;</p> <p>5. др Бојан Лалић, ванредни професор, ужа научна област: Производни и услужни системи, организација и менаџмент, 07.10.2016. године, Факултет техничких наука, Департман за индустријско инжењерство и менаџмент, Универзитет у Новом Саду, <i>члан</i>.</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Марија (Раде) Цимбаљевић</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 02.06.1990., Беране, Црна Гора</p> <p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив: Природно-математички факултет, Мастер академске студије (модул Туризам), Мастер туризмолог (модул Туризам).</p> <p>4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: Школска 2014/2015, Доктор наука – Геонауке (туризам).</p> <p>5. Назив факултета, назив мастер рада, научна област и датум одбране: Природно-математички факултет, „Ставови носилаца туристичке понуде о туристичком производу Црне Горе“, Туризам, 25.09.2014. године.</p> <p>6. Научна област из које је стечено академско звање мастера: Мастер туризмолог (Модул Туризам).</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: „Могућности примене концепта паметног туризма за унапређење туристичке понуде Србије“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са знаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторска дисертација Марије Цимбаљевић садржи 209 страна, 413 извора литературе од чега су 18 линкова интернет страница, 39 табела, 16 слика, 5 графикона и 2 групе прилога.

Поред Предговора, Биографије, Прилога и Кључне документацијске информације као издвојених делова, докторска дисертација „**Могућности примене концепта паметног туризма за унапређење туристичке понуде Србије**“, садржи следећа поглавља:

1. **УВОД** (9-12 стр.);
2. **ПРОБЛЕМАТИКА, ПРЕДМЕТ, ЗАДАЦИ И ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА** (13-14 стр.);
3. **ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ОПШТИХ ХИПОТЕЗА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ** (15-16 стр.);
4. **ТЕОРИЈСКИ ОКВИР РАДА - КОНЦЕПТ ПАМЕТНОГ ТУРИЗМА И ЊЕГОВЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ** (17-40 стр): 4.1. ПРИСТУПИ ДЕФИНИСАЊУ АТРИБУТА „ПАМЕТАН“, 4.2. ДЕФИНИСАЊЕ КОНЦЕПТА ПАМЕТНИ ТУРИЗАМ, 4.3. ТУМАЧЕЊЕ И ПРИСТУПИ У ДЕФИНИСАЊУ КОНЦЕПТА ПАМЕТНОГ ТУРИЗМА У СВЕТУ, 4.4. СИСТЕМ И СТРУКТУРА ПАМЕТНОГ ТУРИЗМА, 4.4.1. *КОНЦЕПТУАЛНЕ ОСНОВЕ ЕКОСИСТЕМА ПАМЕТНОГ ТУРИЗМА*, 4.5. ПОСЛОВНИ ТЕМЕЉИ ПАМЕТНОГ ТУРИЗМА. 4.5.1. *ФУНКЦИЈЕ УПРАВЉАЧА И ПРЕДУЗЕЋА У ПАМЕТНОМ ТУРИЗМУ*, 4.6. ВАЖНОСТ ЉУДСКИХ РЕСУРСА У РАЗВОЈУ ПАМЕТНОГ ТУРИЗМА И ПАМЕТНИХ ТУРИСТИЧКИХ ДЕСТИНАЦИЈА;
5. **КОНЦЕПТ ПАМЕТНОГ ТУРИСТЕ** (41-43 стр.);
6. **ПАМЕТНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У ТУРИЗМУ** (44-62 стр.): 6.1. ТЕХНОЛОШКА ЕВОЛУЦИЈА И ЊЕН УТИЦАЈ НА ПАМЕТНИ ТУРИЗАМ, 6.2. ЗНАЧАЈ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ТЕХНОЛОГИЈА НА ДЕСТИНАЦИЈИ, 6.3. ЗНАЧАЈ ПАМЕТНИХ ТЕХНОЛОГИЈА У ФАЗИ ПЛАНИРАЊА ПУТОВАЊА, 6.4. ПРИМЕНА ТЕХНОЛОГИЈА ЗА ОБОГАЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКОГ ИСКУСТВА НА ДЕСТИНАЦИЈИ;
7. **ДОПРИНОС ПАМЕТНОГ ТУРИЗМА НА ДЕСТИНАЦИЈИ – ПАМЕТНИ ГРАДОВИ И ПАМЕТНЕ ТУРИСТИЧКЕ ДЕСТИНАЦИЈЕ** (63-89 стр.): 7.1. ДЕФИНИСАЊЕ ПАМЕТНИХ ГРАДОВА, 7.1.1. *ЗНАЧАЈ ТУРИЗМА У ПАМЕТНИМ ГРАДОВИМА*, 7.2. КОНЦЕПТ ПАМЕТНЕ ТУРИСТИЧКЕ ДЕСТИНАЦИЈЕ, 7.2.1. *КАРАКТЕРИСТИКЕ И КОМПОНЕНТЕ ПАМЕТНЕ ТУРИСТИЧКЕ ДЕСТИНАЦИЈЕ*, 7.2.2. *КОНКУРЕНТНОСТ ПАМЕТНЕ ТУРИСТИЧКЕ ДЕСТИНАЦИЈЕ*, 7.3. ИЗАЗОВИ И ТРЕНДОВИ У КО-КРЕИРАЊУ ТУРИСТИЧКОГ ИСКУСТВА ПРИМЕНОМ ИКТ;
8. **ИКТ ПОТЕНЦИЈАЛИ СРБИЈЕ** (90-94 стр.);
9. **ТУРИСТИЧКИ СЕКТОР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ** (95-96 стр.): 9.1. ОПИС ОДАБРАНИХ ПОДРУЧЈА ЗА ИСТРАЖИВАЊЕ ПРЕФЕРЕНЦИЈА ТУРИСТА ПО ПИТАЊУ ИКТ;
10. **ИСТРАЖИВАЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ СРБИЈЕ КАО ДЕСТИНАЦИЈЕ ПАМЕТНОГ ТУРИЗМА** (100-103 стр.): 10.1. ПРИХВАТАЊЕ И УСВАЈАЊЕ ИНОВАТИВНИХ ТЕХНОЛОГИЈА;
11. **МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА** (104-117 стр.): 11.1. УЗОРАК ИСТРАЖИВАЊА, 11.2. ИНСТРУМЕНТИ ИСТРАЖИВАЊА, 11.3. МЕСТО ИСТРАЖИВАЊА И ПРОЦЕДУРА ПРИКУПЉАЊА ПОДАТАКА, 11.4. МЕТОДЕ КОРИШЋЕНЕ У ОБРАДИ И АНАЛИЗИ ПОДАТАКА, 11.5. ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА ЗА ЗАПОСЛЕНЕ У ТУРИСТИЧКОМ СЕКТОРУ И ТУРИСТЕ;
12. **ПРИКАЗ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА ЗА ЗАПОСЛЕНЕ У ТУРИСТИЧКОМ СЕКТОРУ** (118-137 стр.): 12.1. СОЦИОДЕМОГРАФСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ИСПИТАНИКА, 12.2. ЕКСПЛОРАТОРНА ФАКТОРСКА АНАЛИЗА (ЕФА), 12.3. ДЕСКРИПТИВНА СТАТИСТИКА И ПОУЗДАНОСТ МЕРНИХ ИНСТРУМЕНТА; 12.4. РЕГРЕСИОНА АНАЛИЗА – АНАЛИЗА МОДЕЛА И ДЕФИНИСАНИХ ХИПОТЕЗА, 12.5. АНАЛИЗА УТИЦАЈА КОНСТРУКТА ТЕХНОЛОШКЕ СПРЕМНОСТИ НА КОНСТРУКТЕ МОДЕЛА ПРИХВАТАЊА ТЕХНОЛОГИЈА, 12.6. УТИЦАЈ ПЕРЦИПИРАНЕ КОРИСТИ И ЛАКОЋЕ КОРИШЋЕЊА НА НАМЕРЕ КАКОРИШЋЕЊУ И СТВАРНУ УПОТРЕБУ ТЕХНОЛОГИЈА, 12.6.1. *ИСПИТИВАЊЕ МЕДИЈАТОРСКОГ ДЕЈСТВА ПЕРЦИПИРАНЕ КОРИСНОСТИ И ПЕРЦИПИРАНЕ ЛАКОЋЕ КОРИШЋЕЊА*

ТЕХНОЛОГИЈЕ НА РЕГРЕСИЈУ СТАВОВА ПРЕМА УПОТРЕБИ, НАМЕРИ КА КОРИШЋЕЊУ И СТВАРНОЈ УПОТРЕБИ ТЕХНОЛОГИЈЕ;

13. **ПРИКАЗ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА ПРЕФЕРЕНЦИЈА ТУРИСТА ПРЕМА ПАМЕТНИМ ТЕХНОЛОГИЈАМА У ДЕСТИНАЦИЈИ** (138-151 стр.): 13.1. СОЦИОДЕМОГРАФСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ИСПИТАНИКА, 13.2. РЕЗУЛТАТИ ФАКТОРСКЕ АНАЛИЗЕ, 13.2.1. ЕКСПЛОРАТОРНА ФАКТОРСКА АНАЛИЗА ДОЖИВЉАЈА ИКТ ОД СТРАНЕ ТУРИСТА НОВОГ САДА, 3.2.2. ЕКСПЛОРАТОРНА ФАКТОРСКА АНАЛИЗА ДОЖИВЉАЈА ИКТ ОД СТРАНЕ ТУРИСТА ВРЊАЧКЕ БАЊЕ, 13.3. АНАЛИЗА ПЕРФОРМАНСИ И ВАЖНОСТИ ИКТ ОД СТРАНЕ ТУРИСТА НОВОГ САДА, 13.4. АНАЛИЗА ПЕРФОРМАНСИ И ВАЖНОСТИ ИКТ ОД СТРАНЕ ТУРИСТА ВРЊАЧКЕ БАЊЕ;
14. **ДОДАТНЕ АНАЛИЗЕ** (152-156 стр.); 14.1. ИСПИТИВАЊЕ РАЗЛИКА У ПЕРФОРМАНСАМА ПАМЕТНИХ ТЕХНОЛОГИЈА ИЗМЕЂУ НОВОГ САДА И ВРЊАЧКЕ БАЊЕ, 14.2. ИСПИТИВАЊЕ РАЗЛИКА У ВАЖНОСТИ ПАМЕТНИХ ТЕХНОЛОГИЈА ИЗМЕЂУ НОВОГ САДА И ВРЊАЧКЕ БАЊЕ;
15. **ДИСКУСИЈА** (157-169 стр.): 15.1. МОДЕЛ СПРЕМНОСТИ И УСВАЈАЊА НОВИХ ТЕХНОЛОГИЈА, 15.2. ПРЕФЕРЕНЦИЈЕ ТУРИСТА ПРЕМА ПАМЕТНИМ ТЕХНОЛОГИЈАМА У ДЕСТИНАЦИЈИ, 15.2.1. ЗАДОВОЉСТВО ПОЈЕДИНАЧНИМ ТЕХНОЛОГИЈАМА У ОДАБРАНИМ ДЕСТИНАЦИЈАМА, 15.3. КАРАКТЕРИСТИКЕ ПАМЕТНОГ ТУРИЗМА И МОГУЋНОСТИ ЊЕГОВЕ ПРИМЕНЕ У ОСТВАРИВАЊУ КОНКУРЕНТСКЕ ПРЕДНОСТИ СРБИЈЕ;
16. **ЗАКЉУЧАК** (170-173 стр.);
17. **ЛИТЕРАТУРА** (174-196 стр.).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Наслов докторске дисертације је јасно и прецизно формулисан, у складу са проблематиком и садржајем саме дисертације. Наслов ставља фокус на карактеристике концепта паметног туризма које ће бити детаљно представљене у дисертацији, а које имају значај за унапређење туристичке понуде.

У првом поглављу (**Увод**) сажето је описан значај које су информационо-комуникационе технологије (ИКТ) оствариле на туристичку индустрију. Такође, наглашени су основни конструкти који су предмет истраживања (паметни туризам, паметне дестинације, паметне технологије). У уводу је образложена потреба за спровођењем истраживања, полазне основе дисертације, као и поступак реализације дисертације. На крају првог поглавља, наведен је научни допринос докторске дисертације.

У другом поглављу (**Проблематика, предмет, задаци и циљеви истраживања**) су детаљно приказани и образложени проблематика и предмет истраживања дисертације, са указивањем на значај који резултати истраживања могу имати у теорији и пракси. Указано је на то да је ова тематика у фокусу интересовања, али да је још увек недовољно истражено мишљење туриста и запослених у туристичком сектору по питању паметних туристичких дестинација. У Србији не постоје комплекснија истраживања на тему паметног туризма. На основу наведеног, кандидаткиња Марија Цимбаљевић је навела основне задатке и детаљно описала циљеве докторске дисертације. Као главна сврха наводи се тежња да се представе резултати истраживања заједно са теоријском дискусијом, како би се дали одговори у којој мери и који су идеолошки, а који оперативни аспекти паметног туризма заступљени у туризму Србије.

У трећем поглављу (**Образложење општих хипотеза докторске дисертације**), наведене су и јасно образложене три опште хипотезе од којих се пошло у разматрању теме докторске дисертације. Полазне хипотезе су послужиле да се утврде могућности примене концепта паметног туризма у Србији за унапређење туристичке понуде и начини на које ће та проблематика бити разматрана.

У четвртном поглављу (**Теоријски оквир рада – концепт паметног туризма и његове карактеристике**) дефинисани су атрибут „паметан“, концепт и структура паметног туризма, разматрани су различити приступи у дефинисању паметног туризма у свету, дефинисан је појам екосистема паметног туризма, пословни темељи паметног туризма, као и важност људских ресурса за концепт паметних туриста, с обзиром да су ово још увек недовољно истражене области у контексту паметног туризма. Код дефинисања концепта паметног туризма, јасно су наглашене разлике између Е-туризма и паметног туризма. Посебан осврт по питању дефинисања овог концепта у свету направљен је на тумачењу у Европи, Азији и Аустралији, с обзиром да се у литератури паметни туризам најчешће разматра у овим подручјима. Како паметни туризам подразумева сложени систем најсавременијих технологија и интеракцију великог броја учесника који имају за циљ стварање заједничке вредности и искуства, разматран је још један појам - екосистем паметног туризма. С обзиром да овакав екосистем, поред паметне дестинације и инфраструктуре паметних технологија чини и паметна пословна мрежа, сагледане су функције управљача и предузећа у контексту паметног туризма. На крају овог поглавља, акценат је стављен на људским ресурсима који су препознати као кључна компонента у стварању успешне дестинације. Међутим, како је улога људских ресурса у управљању туристичким дестинацијама, још увек недовољно истражена у литератури, а нарочито њихова интеракција са технологијама у сврху ко-креације туристичког искуства, ова целина се сматра врло важном за разумевање концепта паметног туризма.

У петом поглављу (**Концепт паметног туристе**), јасно се указује на централни део екосистема паметног туризма, који је још увек недовољно истражен, а то су туристи. Да би се разумео концепт паметног туризма, важно је дефинисати ко су паметни туристи. Наведено је да је овај тржишни сегмент, у стручним, али и научним истраживањима, познат под називом Генерација Y. Такође је представљен у литератури као важна тржишна ниша за паметни туризам, али и туристички сектор генерално. Осим тога, истакнуте су карактеристике технолошки оријентисаних туриста према различитим ауторима.

У шестом поглављу (**Паметне технологије у туризму**) разматра се шири спектар паметних технологија које нуде највећи потенцијал у расправи о овом сложеном концепту, односно паметном туризму. Аутор напомиње да оно што чини паметне туристичке технологије је много шири концепт од онога о чему се дискутовало у самој докторској дисертацији. Технологије које су описане у овом поглављу изабране су да би се успоставили темељи за даље истраживање и да би се стекао увид у преференције туриста по питању паметних технологија на изабраним дестинацијама, што представља један део истраживања докторске дисертације. У оквиру овог поглавља је анализирана технолошка еволуција и њен утицај на паметни туризам. Потом је истакнут значај имплементације технологија на дестинацији, као и значај паметних технологија у фази планирања путовања. У делу који се тиче примене технологија за обогаћење туристичког искуства на дестинацији, кроз конкретне примере је објашњена улога и начин функционисања изабраних паметних технологија.

Седмо поглавље (**Допринос паметног туризма на дестинацији – паметни градови и паметне туристичке дестинације**) је најопсежније и најобимније поглавље докторске дисертације у којем су дефинисани концепт паметних градова, паметних туристичких дестинација и њених компоненти, конкурентност паметних дестинација, као и изазови у ко-креацији туристичког искуства и различити приступи у разматрању ове проблематике. Посебно се наглашава значај овог теоријског приступа, првенствено ради разумевања функционисања паметне туристичке дестинације. Водећи се идејом паметног града, наглашава се важност информационо-комуникационих технологија, као кључног фактора у туристичкој индустрији које помажу у управљању градом и дестинацијом. Значај туризма у паметним градовима је такође представљен, са нагласком на бенефите које становници и туристи имају. Детаљан приказ ових појмова додатно аргументује сложеност паметног туризма и доприноси разумевању како његове могућности могу да утичу на конкурентност дестинације и како туристи могу да учествују у ко-креацији сопственог искуства. До сада није спроведен овакав прагматичан приступ у тумачењу концепта паметног туризма, што представља посебан допринос докторске дисертације.

У осмом поглављу (**ИКТ потенцијали Србије**) су представљени релевантни показатељи који указују на ИКТ развијеност Србије. Информационо-технолошка индустрија је представљена кроз кластере, фондове, географску дистрибуцију технолошки оријентисаних компанија, али и кроз пословање у области информационо-комуникационих технологија, наведено у бројевима. Наведено је и стање по питању образовања у овој области, са посебним акцентом на однос индекса компетентности путовања и туризма и информационо-комуникационих технологија.

Девето поглавље (**Туристички сектор Републике Србије**) је представљено кроз адекватне параметре који указују на индекс глобалне конкурентности Србије, затим кроз туристички промет и остварена ноћења, али и кроз опис основних туристичких производа и слабости са којима се сусреће туристички сектор, што је наведено у Стратегији развоја туризма Републике Србије за период 2016-2025. Наведене су и одређене информационо-комуникационе технологије које су у последњих неколико година имплементирани у туристичкој понуди Србије и кроз објашњење начина примене, представљена је њихова улога и допринос паметном туризму. Такође су описана истраживана подручја, односно две дестинације у Србији, Нови Сад и Врњачка Бања, које су изабране као студије случаја са различитим туристичким атрактивностима и фокусом на другачије облике туризма.

У оквиру десетог поглавља (**Истраживање конкурентности Србије као дестинације паметног туризма**) објашњен је начин на који ће бити анализирана конкурентност Србије као дестинације паметног туризма, и то кроз модел технолошке спремности (TRI) и модел прихватања технологија (TAM). У оквиру оба модела су објашњени конструкти који их чине. Такође је наведено, на који начин предложени модели могу бити значајни у испитивању усвајања нових технологија, као и њихове карактеристике.

Следеће, једанаесто поглавље (**Методологија истраживања**) детаљно објашњава примењену методологију истраживања. У методологији истраживања образложени су узорак, инструменти, коришћење методе, као и место и процедура истраживања. Разматране су хипотезе истраживања о прихватању технологија међу носиоцима туристичке понуде, као и хипотезе које се односе на

истраживање значаја и перформанси технологија код туриста. Подаци прикупљени анкетним истраживањем су обрађивани коришћењем програма IBM SPSS 23.0. Кандидаткиња је приликом обраде података, поред дескриптивне статистике, анализе корелација, провере поузданости скала, т-теста и анализе варијансе, користила и сложене статистичке методе - експлораторну факторску анализу, као и регресиону анализу генералних линеарних модела и анализу важности и перформанси (IPA), што даје посебну вредност овом истраживању. Истраживање је урађено на узорку од 179 испитаника који су запослени у туристичком и хотелијерском сектору (туристичке организације, туристичке агенције и хотели) и 359 туриста који су посетили Нови Сад и Врњачку бању.

Наредно, дванаесто поглавље (**Приказ резултата истраживања за запослене у туристичком сектору**), представља једно од најзначајнијих делова дисертације и у њему су детаљно приказани резултати истраживања. Резултати су систематично и коректно приказани, где је кандидаткиња Марија Цимбаљевић показала вештину адекватне припреме и анализе прикупљених података. Спроведеним статистичким анализама остварен је циљ истраживања и одговорено је на постављене хипотезе. Кључни налази су добијени коришћењем факторске анализе, регресионе анализе генералних линеарних модела, као и анализе варијансе. Факторска анализа је обезбедила приказ структуре идентификованих димензије личности технолошке спремности (TRI). На основу резултата анализе, може се видети на који начин се фактори образују у српском узорку и у којој мери се разликују у односу на оне који су базично дефинисани. Резултати регресионе анализе су обезбедили увид у начин на који констукти технолошке спремности утичу на констукте модела усвајања технологија, затим утицаји између констуката TAM модела и каква је величина утицаја између варијабли. Поред тога, хијерархијска регресиона метода је примењена са циљем да се испита да ли постоји посредујући ефекат између независне и зависне варијабли. У овом делу, докторска дисертација допуњује теоретско разумевање, усвајањем додатних мотивационих варијабли, и пружа увид у то да ли самоефикасност и уклопљеност технологија у задатак који се обавља, играју улогу у усвајању и успешној примени ИКТ, у овом случају као подршка развоју паметног туризма. Научни допринос овог поглавља је велики, с обзиром на то да је кандидаткиња испитивала комбинацију констуката који се нису до сада на тај начин обрађивали у иностраној и домаћој литератури, чиме су превазиђени одређени недостаци (празнине) у теорији.

Тринаесто поглавље (**Приказ резултата истраживања преференција туриста према паметним технологијама у дестинацији**) такође представља једно од значајних делова дисертације. Резултати истраживања су представљени кроз три целине: социодемографске карактеристике, експлораторна факторска анализа и анализа важности и перформанси (IPA). У случају истраживања за туристе, факторска анализа је послужила да се оцењиване ИКТ групишу у адекватне факторе. У оба случаја, за Нови Сад и Врњачку бању, идентификовано је по шест фактора. IPA анализа је коришћена да се испита значај паметних технологија за туристе, али и мерење задовољства туриста перформансама паметних технологија на датим дестинацијама. IPA анализа је имала посебан значај код утврђивања снага и слабости дестинација, како би се стекао увид у технолошке потенцијале којима располажу, а које су од значаја за профилисање паметних туристичких дестинација.

Четрнаесто поглавље (**Додатне анализе**) подразумева испитивање могућих разлика у одговорима између две групе испитаника, у Новом Саду и Врњачкој бањи, по питању паметних технологија. Т-тест је примењен како би се испитале разлике између аритметичких средина перформанси и важности паметних технологија за туристе.

У следећем, петнаестом поглављу (**Дискусија**) су на детаљан начин интерпретирани резултати добијени истраживањем. Тако су у овом поглављу сумирани сви добијени резултати истраживања према постављеним хипотезама, са посебним освртом на импликације резултата истраживања у теорији и пракси. Дискусија је подељена у три целине, на основу претходно постављених задатака истраживања. Тако се кроз примарни задатак и у првом делу дискутовало о томе да ли постоји спремност да се усвоји концепт паметног туризма у развоју и унапређењу туристичке понуде. Том истраживању се приступило кроз испитивање спремности запослених у туристичком сектору да прихвате и усвоје нове технологије у свом послу. У другом делу дискусије је разматрано да ли је менаџмент туристичких дестинација у Србији усклађен са принципима паметних туристичких

дестинација. Истраживање је у том контексту спроведено на две дестинације (Нови Сад и Врњачка бања), где се анализом важности и перформанси креирао увид у преференције важних група туриста и разумео значај паметних технологија у путовањима, са туристичког аспекта. Кроз трећи задатак и у трећем делу дискусије је испитана улога и значај које информационо-комуникационе технологије имају у управљању туристичким дестинацијама, као и разумевање приступа у одређивању улоге паметног туризма. На основу детаљног прегледа литературе и резултата претходна два задатка, сумиране су карактеристике паметног туризма и могућности његове примене у остваривању конкурентске предности Србије, као туристичке дестинације.

У оквиру шестнаестог поглавља (**Закључак**) заокружена је прича о паметном туризму и могућностима које пружа за унапређење туристичке понуде. Образложене су опште хипотезе од којих се пошло на самом почетку докторске дисертације. Кандидаткиња је на основу прегледа литературе и истраживања које је спровела за потребе писања своје докторске дисертације указала на недостатке Србије по питању развоја паметног туризма, али и смернице од којих би требало кренути у његовом развоју.

Седамнаесто поглавље (**Литература**) обухвата укупно 413 извора литературе, од чега су 18 линкова интернет страница. У раду је претежно коришћена инострана литература, како за теоријски део, тако и за потребе дефинисања основних конструката укључених у истраживање и прегледа досадашњих истраживања повезаних са датом тематиком.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у часопису са ISI листе односно са листе министарства надлежног за науку када су у питању друштвено-хуманистичке науке или радове који могу заменити овај услов до 01. јануара 2012. године. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

Радови који су објављени на основу резултата истраживања у оквиру рада на дисертацији су:

1. **Cimbaljević, M.**, Stankov, U., Pavluković, V. (2018): Going beyond the traditional destination competitiveness – reflections on a smart destination in the current research. *Current Issues in Tourism*, 1-6. doi: 10.1080/13683500.2018.1529149 (**M21**)
2. **Cimbaljević, M.**, Stankov, U., Demirović, D., Pavluković, V. (2019): Nice and smart: creating a smarter festival – The study of EXIT (Novi Sad, Serbia). *Asia Pacific Journal of Tourism Research*. doi: 10.1080/10941665.2019.1596139 (**M23**)
3. **Cimbaljević, M.**, Blešić, I., Demirović, D., Milentijević, N. (2018). Percepcija zaposlenih o informacionim tehnologijama i E-marketingu u hotelima u Srbiji. *Marketing*, 49(4), 277-287 (**M51**)
4. Stankov, U., Pavluković, V., Alcántara-Pilar, J. M., **Cimbaljević, M.**, Armenski, T. (2018): Should Festival Be Smarter? ICT on Mass Events – The Case of the Exit Festival (Novi Sad, Serbia). In J. M. Rodrigues, C. M. Ramos, P. J. Cardoso & C. Henriques (Eds.), *Handbook of Research on Technological Developments for Cultural Heritage and eTourism Applications* (pp. 245-263). Hershey: IGI Global (**M14**)
5. **Cimbaljević, M.**, Stankov, U. (2017): Festivals are going smart!?: An exploratory study of Exit festival (Novi Sad, Serbia). I UNWTO World Conference on Smart Destinaton, 68-78. Murcia, Spain (**M33**)
6. **Cimbaljević, M.**, Milentijević, N., Lešević, Lj., Dunjić, M. (2017): Smart tourism destination competitiveness - foundations and developments. 17th Contemporary Trends in Tourism and Hospitality, 16. Department of Geography, Tourism and Hotel Management, Faculty of Sciences, Novi Sad, Serbia (**M34**)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У докторској дисертацији је одговорено на три основна питања и задатка, и то:

- да ли постоји спремност да се усвоји концепт паметног туризма у развоју и унапређењу туристичке понуде кроз усвајање нових технологија од стране запослених у свом послу;
- да ли је менаџмент туристичких дестинација у Србији усклађен са принципима паметних

- туристичких дестинација, кроз анализу важности и перформанси ИКТ од стране туриста; какав је теоријски приступ у разумевању улоге и значаја које ИКТ имају у управљању туристичким дестинацијама, као и разумевању приступа у одређивању улоге паметног туризма.

Кроз модел спремности и прихватања нових технологија, испитани су односи између позитивних и негативних технолошких уверења и понашања корисника током усвајања технологија. Првобитно су испитани односи између димензија личности и елемената ТАМ модела (Модел 1). Резултати су показали да неке димензије личности утичу на став о прихватању, намере и употребу технологија. Показало се да су оптимизам и иновативност, димензије личности које имају позитиван утицај на прихватање технологија. Са друге стране, резултати су потврдили да су несигурност и нелагодност инхибитори који могу да смање технолошку спремност запослених у туристичком сектору. Даље су кроз Модел 2, уведене две екстерне, мотивационе варијабле (самоефикасност и прилагођеност технологија послу). Показало се да запослени у туристичком сектору у Србији имају став да усвајање технологије у великој мери зависи од тога колико се нова технологија уклапа и подржава посао који обављају. Осим тога, уколико су запослени свесни сопствених способности у постизању резултата којима су тежили, показале су веће интересовање према новим технологијама. Према Моделу 3, резултати су показали да димензије технолошке спремности остварују директан утицај на конструкте модела прихватања технологија. Кроз последњи Модел (Модел 4) испитано је постојање посредне улоге перципиране корисности и лакоће коришћења између димензија технолошке спремности и осталих димензија ТАМ модела. Перципирана корисност се показала као добар посредник у случају иновативности, несигурности и нелагоде. Што се тиче посредничке улоге перципиране лакоће коришћења, такође је забележена у неколико ситуација. На основу резултата овог дела истраживања, показало се да су запослени у туристичком сектору склони усвајању нове технологије, и верују да ИКТ могу да им помогну у остваривању пословних перформанси. Осим тога, показало се високо позитивно мишљење, што утиче на изражене намере да усвоје и користе нове технологије.

Анализа задовољства перформансама, омогућила је да се утврди тренутно стање по питању развијености и имплементације паметних технологија у две дестинације, Нови Сад и Врњачку бању. Добијени резултати представљају добру основу да се сагледају предности и недостаци ИКТ понуде у овим дестинацијама и Србији генерално, јер два наведена града одликује присуство великих типичних група туриста у земљи. Факторском анализом је код обе дестинације издвојено шест фактора који се односе на ИКТ. Када је у питању димензија значаја технологија у Новом Саду, највишу просечну оцену су добиле онлајн карте, онлајн приступ информацијама и доступност података о временској прогнози. Са становишта туриста у Врњачкој бањи, највећи значај имају бесплатан WiFi, онлајн резервације и подаци о временској прогнози. Ти резултати потврђују важност доступности информација, како на дестинацији, тако и приликом планирања путовања. Ипак, на основу резултата просечних оцена туристичких преференција по питању усвајања технологија на дестинацији, показало се да је ниво развоја туристичких услуга базираних на ИКТ-ма релативно низак и у Новом Саду и Врњачкој бањи. Другим речима, туристи процењују да су туристичке услуге засноване на ИКТ-ма важне, али не сматрају да Нови Сад и Врњачка бања располажу у довољној мери ИКТ инфраструктуром у туризму.

У докторској дисертацији је усвојен и прагматичан приступ. Теоретски оквир је пружио темељну основу за разумевање како се на принципима развоја паметног туризма може остварити конкурентска предност. Тачније, теоријски приступ у представљању паметног туризма допринео је надограђивању знања о:

- дефинисању атрибута „паметан“ и паметне туристичке дестинације,
- истраживању могућности, како развој туризма на принципима паметног туризма, може допринети конкурентској предности дестинације и
- како примена паметних технологија може једну дестинацију профилисати у паметну туристичку дестинацију.

На тај начин створен је добар оквир за разумевање конкурентности туристичке дестинације са нагласком на „паметан развој“. У завршном делу су сагледане могућности и начини, како Србија може да унапреди и трансформише дестинације у паметну туристичку дестинацију. Резултати истраживања јасно и експлицитно одговарају задацима, циљевима и постављеним хипотезама. Закључци истраживања представљају базу за даља научна истраживања, док практичну примену ауторка приказује кроз резултате ове докторске дисертације.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Кандидаткиња Марија Цимбаљевић је на јасан начин тумачила резултате истраживања и целокупни рад на докторској дисертацији се може сматрати адекватним. Добијени резултати су адекватно тумачени, а на основу њих су изведени јасни закључци који одговарају предмету студије и пружају одговоре на постављени циљ истраживања. Резултати рада су уверљиви, научно оправдани и подржани изворима литературе. Такође, резултати добијени током рада на дисертацији обрађени су помоћу адекватних статистичких метода. Литература коју је кандидаткиња користила за потребе писања своје докторске дисертације је обимна, савремена и релевантна за тему истраживања. На основу начина приказивања прикупљених података и њиховог тумачења, може се констатовати да рад садржи оригиналне научне резултате који задовољавају захтеве нивоа докторске дисертације. Све употребљене статистичке анализе и приказ резултата су коректно и адекватно спроведени и образложени, па се и овај део анализе сматра задовољавајућим и детаљним. Део резултата истраживања је систематски представљен табеларно на адекватан начин, док је други део резултата добро илустрован графиконима (кандидаткиња је адекватно одабрала начин на који ће презентовати резултате). Сви добијени резултати су повезани са постављеним хипотезама, те се потврђује примена и смисленост добијених налаза. Приказ и тумачење резултата, као и начин на који су донети закључци, задовољавају све критеријуме једне докторске дисертације.

Напомена: докторска дисертација је у библиотеци ПМФ-а прошла проверу плагијарности применом софтвера iThenticate, који је показао да "similarity index" износи 1% (према упутству произвођача све вредности испод 15% представљају оригиналан рад).

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?

Комисија сматра да је дисертација кандидаткиње Марије Цимбаљевић написана у складу са образложењима написаним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?

Дисертација садржи све битне елементе научног рада. Рађена је у складу са савременим истраживањима из области информационих технологија у туризму, односно паметног туризма и као таква представља оригинални научни допринос у области изучавања значаја паметног туризма за унапређење конкурентности туристичке дестинације.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?

Теоријски, као и емпиријски приступ који су спроведени у дисертацији се могу сматрати иновативним доприносом докторској дисертацији, с обзиром да се по први пут концепт паметног туризма уводи у домаћој литератури. Резултати добијени у овој дисертацији представљају прво детаљно истраживање могућности примене концепта паметног туризма у сврху разумевања и унапређења конкурентности туристичке дестинације. Менаџерске импликације су проистекле из истраживања о спремности прихватања и усвајања ИКТ међу носиоцима туристичке понуде и на основу истраживања о преференцијама туриста по питању ИКТ понуде производа и услуга у Новом Саду и Врњачкој бањи. Ови резултати пружају практична знања за ДМО и туристичке компаније, да разумеју предности паметног туризма као важног правца у унапређењу туристичке понуде и побољшању конкурентности. Теоријски допринос докторске дисертације је и у томе што су директне везе између конструката технолошке спремности (TRI) и конструката ТАМ модела (ставови према коришћењу, намера и стварна употреба технологија), први пут истражене у овој студији. Кандидаткиња је користила методологију познату и прихваћену у светској научној литератури и научној заједници, чиме је омогућено поређење добијених резултата са истим или сличним истраживањима у свету.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања:

Увидом у докторску дисертацију и детаљним прегледом свих резултата, комисија није уочила недостатке који би утицали на резултате истраживања и закључке рада.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

На основу укупног сагледавања и вредновања докторске дисертације кандидаткиње Марије Цимбаљевић, под називом „Могућности примене концепта паметног туризма за унапређење туристичке понуде Србије“, Комисија позитивно оцењује поменуту дисертацију и предлаже Наставно-научном већу Природно-математичког факултета, Универзитета у Новом Саду да прихвати позитивну оцену и одобри кандидаткињи да докторску дисертацију под овим насловом јавно одбрани.

У Новом Саду, 12.07.2019. године

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

др Вања Павлуковић, ванредни професор,
Природно-математички факултет у Новом Саду,
председница

др Угљеша Станков, ванредни професор
Природно-математички факултет у Новом Саду, ментор

др Мирослав Вујичић, доцент,
Природно-математички факултет у Новом Саду, члан

др Сања Ковачић, доцент,
Природно-математички факултет у Новом Саду, члан

др Бојан Лалић, ванредни професор,
Факултет техничких наука у Новом Саду, члан

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.